NATIONAAL REGIEORGAAN ONDERWIJSONDERZOEK

HOE KAN IK KENNISDELING OVER STUDIE-VOORTGANG STIMULEREN ONDER DOCENTEN?

Wat hebben docenten nodig?

- Organiseer (kansen voor) gesprekken met collega's
- Stimuleer en waardeer kennisdeling over onderwijs
- Faciliteer kennisnetwerken voor onderwijsontwikkeling

Hoe bied ik kennis aan?

- Beknopt, helder, toegankelijk
- Combineer verschillende vormen
- Vergroot de kans om 'gevonden' te worden op een voor de docent geschikt moment

Hoe bereik ik docenten?

- Weet wat er leeft
- Bundel kennis op een vaste, toegankelijke plek
- Gebruik verschillende kanalen

samen onderwijs versterken

NRO

HANDREIKING VOOR ONDERWIJSKUNDIGE PROFESSIONALS

Achtergrond

Handreiking voor onderwijskundige professionals

Deze handreiking is gemaakt voor onderwijskundige professionals zoals onderwijskundig adviseurs, docentopleiders, trainers en opleidingsmanagers in het (hoger) onderwijs die kennis over het faciliteren van studievoortgang willen delen met docenten. We baseren onze adviezen op de inzichten uit het onderzoeksproject *Kennisbenutting door docenten in het hoger onderwijs*, dat in opdracht van de Expertgroep Toegankelijkheid Hoger Onderwijs (ETHO) is uitgevoerd door het Kohnstamm Instituut. Het project bestaat uit een internationale literatuurstudie en een vragenlijst- en interviewonderzoek onder docenten in het Nederlandse hoger onderwijs. De ideeën in deze handreiking komen vooral van de docenten zelf. Zij beschreven hoe, waarom en waar zij de onderwijskennis zoeken (en vinden) die zij nodig hebben én wanneer die kennis impact heeft op hun onderwijspraktijk.

Een brug tussen wetenschap en onderwijspraktijk

Er is al veel onderzoek gedaan naar de factoren die van invloed zijn op studievoortgang, en naar mogelijkheden om de studievoortgang in het hoger onderwijs te verbeteren. Belangrijk is dat de docenten die werkzaam zijn in het hoger onderwijs kunnen profiteren van de inzichten uit zulk onderzoek. Alleen weten we, ook uit onderzoek, dat dit niet vanzelf gebeurt: onderzoekspublicaties zijn niet goed vindbaar en niet zonder meer toepasbaar voor docenten. Onderwijskennis.nl is ontwikkeld om dat hiaat te vullen: onderzoek en de daaruit voortgekomen inzichten en praktijkproducten toegankelijk maken en overzichtelijk presenteren. Maar de website is als vindplaats voor veel onderwijsprofessionals nog nieuw of onbekend. Bovendien zijn onderzoeksresultaten vaak complex, genuanceerd, gedetailleerd of juist vrij algemeen, waardoor ze niet vanzelfsprekend bruikbare kennis opleveren voor docenten, opleiders of beleidsmakers in het onderwijs. Wat ontbreekt is een brug tussen de wetenschappelijke bevindingen en de handelings-, ervarings- en omgevingskennis van onderwijsprofessionals.
In deze handreiking geven we enkele tips voor 'onderwijskundige professionals' om de kloof te verkleinen. Onderwijskundig adviseurs, trainers, docentopleiders en opleidingsmanagers spelen voor docenten een belangrijke rol in kennisdeling. Via professionalisering en de vernieuwingen in de vormgeving van het hoger onderwijs kun je als onderwijskundig professional op verschillende manieren kennisbenutting stimuleren over het (beter) faciliteren van de studievoortgang van studenten.

> *"Wij hebben echt een fantastische educational consultant. Zij denkt met je mee, verwijst je goed naar andere collega's en faciliteert daar. Daar ben ik heel blij mee."* (wo-docent)

> *"De opleidingsmanager hoort nog weleens wat en dat speelt hij naar ons door."* (hbo-docent)

> *"De universiteit organiseert microlabs. Dan kun je bijvoorbeeld een eendaagse cursus volgen over hoe je je studenten meer kunt activeren, of over een bepaalde manier van toetsen."* (wo-docent)

Publicaties over *Kennisbenutting in het hoger onderwijs*

Over het onderzoek *Kennisbenutting in het hoger onderwijs* zijn verschillende publicaties beschikbaar: twee onderzoeksrapporten, een publiekssamenvatting, twee handreikingen en een podcast. Deze zijn te vinden via de QR-code:

Wat hebben docenten nodig?

Collega's zijn de belangrijkste kennisbron. En docenten passen vooral kennis toe die nauw aansluit bij de (eigen) onderwijspraktijk. Docenten in het hoger onderwijs krijgen kennis over goed onderwijs en de bevordering van studievoortgang vooral (graag) via hun directe en indirecte collega's. Wat zij daarvoor nodig hebben is een werkomgeving die kennisdeling en -benutting stimuleert. Als onderwijskundig adviseur, docentopleider of opleidingsmanager kun je denken aan kansen voor collegiale uitwisseling organiseren over thema´s die aansluiten bij de onderwijscontext en kennisbehoefte van de docenten. Of aan kennisdeling over onderwijs stimuleren en kennisnetwerken voor onderwijsontwikkeling faciliteren.

Organiseer (kansen voor) gesprekken met collega's

Collega's zijn voor docenten verreweg de meest gebruikte en nuttige kennisbron. Belangrijk daarin is vooral dat (directe) collega´s de opleiding, de studenten en de docent goed kennen. Informele gesprekken tussen collega-docenten gaan over studenten, het onderwijs en persoonlijke en professionele ontwikkeling. Ook vinden docenten collegiale uitwisseling in iets formelere settings – zoals teamvergaderingen – belangrijk voor hun onderwijskundige ontwikkeling. In die vergaderingen, en soms ook via een team-appgroep delen ze kennis over actuele thema's, zoals: hoe stimuleer je dat studenten (meer) verantwoordelijkheid nemen over hun eigen leerproces, wat zijn belangrijke oorzaken van studievertraging, of hoe gaan we om met de (hiaten in) kennis en vaardigheden van instromende studenten?

Om collegiale kennisuitwisseling te bevorderen, is het dus van belang te zorgen voor veel mogelijkheden voor formele en informele gesprekken tussen docenten, over hun onderwijs: in wandelgangen en werkkamers, digitaal, in teamoverleg, door het organiseren van gezamenlijke kennissessies of teamlunches binnen de eigen opleiding en breder binnen de hele instelling.

Stimuleer en waardeer kennisdeling over onderwijs

Docenten gaan meer en vaker op zoek naar kennis als er in hun werksituatie vaste momenten zijn voor kennisuitwisseling met collega´s. Die uitwisseling kan gaan over een gedeelde onderwijsvisie, de inrichting van het curriculum van de opleiding, over deelmodules of de wijze van toetsen enzovoort. Wat docenten nodig hebben is ´een lerende organisatiecultuur´ waarin kennisuitwisseling *en* onderwijsvernieuwing worden gewaardeerd en gefaciliteerd. Lang niet alle docenten in het hoger onderwijs ervaren die waardering voor onderwijsontwikkeling in hun werksituatie. Met name op universiteiten ligt de nadruk sterker op wetenschappelijk onderzoek dan op de kwaliteit van het onderwijs dat de docent verzorgt. Opleidingsmanagers kunnen een belangrijke rol spelen in het stimuleren van een lerende cultuur, waarbinnen kennisdeling over onderwijs (meer) ruimte en aandacht krijgt.

Faciliteer kennisnetwerken voor onderwijsontwikkeling

De kans op daadwerkelijke en effectieve onderwijsvernieuwing via toepassing van kennis uit onderzoek is het grootst als docenten zélf (ontwerp)onderzoek uitvoeren. Bij voorkeur gebeurt dat in een langer lopend traject, waarin zij een werkgroep of leerteam vormen met enkele collega's, experts en/of ervaren onderzoekers. Daarbij is het belangrijk dat het onderzoek is ingebed in de opleiding of instelling en dat deze het onderzoek ondersteunt en faciliteert, zodat de gehele onderzoekscyclus – van ontwerpen, toepassen, evalueren, bijstellen en opnieuw toepassen – gezamenlijk kan worden uitgevoerd.

Als opleidingsmanager of beleidsmaker kun je mogelijkheden creëren voor docenten door gezamenlijk onderzoeks-/ontwikkelbudgetten, Comeniusbeurzen etcetera aan te vragen. Ook kun je stimuleren dat docenten zich aansluiten bij of samenwerken in ontwerpteams. Om uiteindelijk te kunnen bijdragen aan de verbetering van het eigen onderwijs is wel een duidelijke link nodig met de ontwikkelpunten in de visie van de eigen opleiding.

> *"Wat ik meestal doe is even sparren met collega's: 'ik loop hier tegenaan, heb je nog aanknopingspunten?' Ik ga zelden lukraak in de literatuur zoeken, want het is efficiënter om bij collega's te vragen hoe zij ergens mee omgaan. Die collega's zijn mijn huidige collega's, maar ook collega's van mijn vorige werk of stagebegeleiders. Mijn strategie is dus: eerst verschillende bronnen raadplegen en kijken waar zij mee komen. Vaak komt daar dan ook academische literatuur bij kijken die een mooi houvast kan bieden."* (wo-docent)

Hoe bied ik kennis aan?

Goed toepasbare kennisproducten zijn praktijkgericht *én* onderbouwd. Docenten hebben veel taken en weinig tijd om die uit te voeren. Wanneer je als onderwijskundig adviseur, trainer of opleidingsmanager kennis deelt, is het verstandig daarmee rekening te houden.
Docenten waarderen vooral kennisproducten met beknopte en toegankelijke informatie. Dat kunnen schriftelijke publicaties zijn, zoals een *toolbox* of handreiking, maar ook visuele producten zoals een *infographic* of een filmpje van een collega die een inspirerende werkvorm laat zien.

Beknopt, helder, toegankelijk

De focus van docenten ligt op hun eigen onderwijspraktijk. Kennisproducten waarin de kernpunten beknopt en overzichtelijk in beeld zijn gebracht, maken het voor docenten mogelijk om snel te beoordelen of de gepresenteerde kennis voor hen relevant is. Docenten in het hoger onderwijs vinden het daarbij belangrijk dat een handreiking, toolbox of didactisch ontwerp *evidence-based* en/of *evidence-informed* is. Zij hebben niet de behoefte om in detail meegenomen te worden in de onderzoeksmethoden. Een beknopte toelichting van de theoretische hoofd-lijnen en goede literatuurverwijzingen zijn voldoende.
Docenten hebben het meest aan kennisproducten met de volgende kenmerken:

- kort, helder en toegankelijk
- praktijkgericht
- theoretisch onderbouwd en/of *evidence-based*

Combineer verschillende vormen

De vorm waarin je kennis deelt, kan variëren. De kans dat kennis uit onderzoek haar weg vindt naar docenten wordt groter als die kennis langs meerdere kanalen en in verschillende vormen wordt verspreid. In de ene context heeft de docent behoefte aan korte en inspirerende ideeën en voorbeelden, in de andere situatie is meer diepgaande informatie over de onderliggende en onderbouwde studies relevant. Als onderwijskundig adviseur, docentopleider of opleidingsmanager, kun je met name denken aan kennisdeling in (een combinatie van) vormen zoals:

- intercollegiale kennisdeling in leerteams, professionele leergemeenschappen, thema-werkgroepen, ateliers, kennisnetwerken, docentendagen, lunchbijeenkomsten enzovoort.
- een presentatie van kernpunten uit onderzoek, bijvoorbeeld tijdens een teamvergadering of training. Daarvoor kun je een interne of externe spreker uitnodigen, of werken met een *infographic*, *factsheet* of praat-

plaat. Idealiter is er vervolgens ruimte om een link te leggen met de eigen onderwijspraktijk, via een gesprek of een andere werkvorm waarin de bruikbaarheid van de kennis centraal staat.
- een bespreking van de opbrengsten van een professionele leergemeenschap of ontwikkelgroep van docenten tijdens een teamoverleg of scholing.
- een studiedag of workshop, met inbreng van interne en externe experts.
- een *podcast* of *webinar* met inspirerende voorbeelden van (expert)docenten.
- een 'attenderingsbericht' in een interne nieuwsbrief.
- een themalijst samenstellen en delen met relevante publicaties over een onderwerp dat speelt in de opleiding, zoals zelfsturend leren, formatief toetsen of diversiteit en inclusie
- een overzicht van handige links naar handreikingen, praktijkvoorbeelden en *tools*, *podcasts* en *webinars* en dit beschikbaar maken via de interne platforms

"Het is voor de toepasbaarheid van kennisproducten belangrijk dat het compact, overzichtelijk en concreet is." "Het gebruik van picto's, dus het visueel maken, vind ik erg prettig." (hbo-docenten)

Vergroot de kans om gevonden te worden op een voor de docent geschikt moment

Docenten hebben vooral behoefte aan kennis wanneer zij te maken krijgen met urgente problemen van studenten, tegenvallende studieresultaten of een innovatietraject in de eigen opleiding. Maar ook als dat niet speelt, hebben docenten belangstelling voor inspirerende onderwijsideeën. Vaak komen zij zulke ideeën dan ´vanzelf´ tegen via collega´s, sociale media, in een training of via een netwerk waarin zij actief zijn. Zij lezen, luisteren en kijken graag verder als die informatie op een geschikt moment komt: als het aansluit bij een (misschien nog onbe-wuste) kennisbehoefte en als er tijd is voor enige verdieping.

Om de kans op toevallige ontmoetingen op het juiste moment te vergroten, is het voor onderwijskundigen, trainers en opleidingsmanagers handig kennis op meerdere momenten en via verschillende kanalen aan te bieden. Herhalen is geen bezwaar – als iets níet van pas komt, klikken docenten het net zo gemakkelijk weg of besluiten ze dat deze studiedag nu niet relevant is. Dat kan een maand later heel anders liggen.

"Het meest toegankelijk is de kennis die je bij toeval tegenkomt. Dat is niet helemaal toevallig. Daar zitten algoritmes achter. Maar daardoor zie je kennis waar je in eerste instantie niet om vraagt, maar waar je wel belangstelling voor hebt. Daarnaast is ook kennis van buitenaf belangrijk, omdat kennis van collega's of een decaan het risico met zich meebrengt dat je in je eigen cirkel blijft." (hbo-docent)

Hoe bereik ik docenten?

Goed toepasbare kennis sluit aan bij wat relevant en actueel is in de onderwijspraktijk van de docent. Teamvergaderingen en professionaliseringsactiviteiten zijn logische momenten voor kennisdeling. Maar wie docenten écht wil bereiken moet aansluiten bij hun kennisbehoeften, kennis overzichtelijk bundelen en langs verschillende routes onder hun aandacht brengen.

Weet wat er leeft

Om de docenten te bereiken, is het voor onderwijskundig adviseurs, docentopleiders en opleidingsmanagers heel belangrijk om goed geïnformeerd te zijn over wat er leeft. Docenten hebben vooral behoefte aan kennis op

momenten dat zij geconfronteerd worden met problemen waar hun studenten tegenaanlopen, als de studie-resultaten tegenvallen, of als er verbeterpunten naar voren komen uit evaluaties of via collegiale feedback. Ook bij lopende innovaties zijn docenten op zoek naar kennis en voorbeelden. Kernpunt is dat er een goede wissel-werking moet zijn tussen onderwijsbeleid en onderwijspraktijk. Dat vraagt een organisatiestructuur waar zo´n wisselwerking een vanzelfsprekende en duurzame plek heeft. Onderwijskundig adviseurs, docentopleiders en opleidingsmanagers kunnen dan gemakkelijk inzicht krijgen in wat leeft bij de docenten, zodat zij daar vervol-gens op kunnen inspelen.

> *"We hebben een eigen onderwijsinstituut. Daar werken onderwijskundigen en onderwijsondersteunend personeel. De onderwijsdirectie is een onderdeel daarvan. Het is lastig dat we elkaars taal niet altijd spreken. We zouden elkaar daarin beter moeten weten te vinden, maar dat is weleens problematisch."* (wo-docent)

> *"Wij hebben echt een fantastische educational consultant vanuit de faculteit. Zij denkt met je mee, verwijst je naar andere collega's of faciliteert daarin. Daar ben ik heel blij mee."* (wo-docent)

Bundel kennis op een vaste, toegankelijke plek

Docenten die actief op zoek gaan naar bepaalde kennis en inzichten maken regelmatig gebruik van zowel interne portals als bredere kennisplatforms. Veel instellingen hebben een interne digitale omgeving waar docenten onderwijskennis kunnen vinden. Voorbeelden zijn de website over studievaardigheden van de Universiteit Leiden, de VU Learn Academy en de docentensite op Sharepoint van Windesheim.

Er zijn ook bredere kennisplatforms. Die zijn lang niet bij alle docenten bekend, maar er is duidelijk behoefte aan een overzichtelijk verzamelpunt voor kennis over het faciliteren van studievoortgang. Voorbeelden van kennis-platforms die docenten noemen, zijn:

- Onderwijskennis.nl
- Kennisrotonde
- HBO Kennisbank
- Wij-leren
- Leraar24
- SURF
- Platform Leren en innoveren
- Vereniging Hogescholen

Als onderwijskundig adviseur, docentopleider of opleidingsmanager is het zinvol om dit soort kennisplatforms te kennen en te weten wat er is te vinden. Dat maakt het mogelijk om de docenten te snel wijzen op interessante publicaties op deze kennisplatforms en om er zelf relevante bijdragen te plaatsen.

Gebruik verschillende kanalen

In ons onderzoek kwamen verschillende kennisbronnen en -kanalen naar voren die docenten graag gebruiken, al heeft elke docent daarin eigen voorkeuren. Wanneer je als onderwijsprofessional kennis wilt delen met docenten over bijvoorbeeld het faciliteren van de studievoortgang, kan dat in de eerste plaats via de structuren die je daarvoor al hebt: teamoverleg, een workshop of training etc. Maar misschien zijn er meer kanalen die je kunt inzetten?

Sociale media en nieuwsbrieven

Sociale media en nieuwsbrieven zijn voor veel docenten een laagdrempelige manier om kennis op te doen, of om inspiratie, lesideeën of materialen te vinden die aansluiten bij hun onderwijspraktijk en kennisbehoeften. Wat hen vooral aanspreekt zijn publicaties, voorbeelden en discussies die bijvoorbeeld aansluiten bij knelpunten waar studenten tegenaanlopen of die ideeën bieden over motiverende didactiek, zelfsturing stimuleren bij studenten en andere hierboven genoemde onderwerpen. Docenten zijn goed bereikbaar via LinkedIn en digitale nieuwsbrieven zoals die van het NRO, Onderwijskennis.nl, ScienceGuide, Comenius-Netwerk en Vernieuwenderwijs, of nieuwsbrieven over thema's als studiesucces, studiekeuze en diversiteit en inclusie. Als trainer of adviseur kun je deze media wellicht eens gebruiken om kennis en vragen te delen die leven binnen je eigen opleiding.

Interne en landelijke kennisplatforms

Docenten maken regelmatig gebruik van zowel interne portals (elektronische leeromgevingen, Teams-teams, Sharepoints en andere medewerkerssites) als bredere, landelijke kennisplatforms. Als onderwijskundig adviseur, trainer of opleidingsmanager is het zinvol om deze kanalen te gebruiken om kennis te verspreiden en activiteiten aan te kondigen.

Netwerken

Kennisnetwerken vormen een rijke omgeving voor kennisuitwisseling. Veel docenten zijn actief in kennisnetwerken zoals het ComeniusNetwerk, kenniskringen van lectoraten, ontwerpteams, professionele leergemeenschappen, leerteams, *communities of practice* en VO-HO-netwerken. Het is dan vervolgens interessant uitgenodigd te worden om die kennis intern te delen met collega's. Dat kan bijvoorbeeld in teambijeenkomsten, of via het verzorgen van een workshop of kennisatelier voor een wat bredere groep docenten uit de eigen instelling.

Studiedagen en onderwijsconferenties

Een deel van de docenten zoekt en vindt kennis over studievoortgang, didactiek of onderwijsvernieuwingen door deel te nemen aan conferenties, zoals:

- de Onderwijs Research Dagen (ORD, met een aparte divisie ´Hoger Onderwijs´)
- NRO-bijeenkomsten voor hoger onderwijs
- meer specifieke vakcongressen, waar ook aandacht wordt besteed aan onderwijskundige thema's. Voorbeelden die de docenten noemen zijn jaarlijkse conferenties over medisch onderwijs, muziektheorie en *engineering*.

Als opleidingsmanager is het belangrijk docenten te stimuleren en te faciliteren om dergelijke conferenties te bezoeken. Als onderwijskundig adviseur en trainer kan het interessant zijn om zelf deel te nemen, en/of om eigen bevindingen uit bijvoorbeeld een ontwikkeltraject te presenteren, samen met docenten.

Podcasts en webinars

Podcasts en webinars worden (nog) niet heel veel gebruikt, maar zijn in principe wel een goede ingang voor kennisdeling voor docenten, juist omdat ze kunnen worden geraadpleegd op het moment dat de docent precies behoefte heeft aan precies díe kennis. Enkele voorbeelden:

- Tjipcast: https://tjipcast.nl/
- HBO Kennisbank-podcast: https://hbo-kennisbank.nl/searchresult?q=podcast
- ´t Leerlab Podcast: https://tleerlab.nl/podcast/

Er zijn ook podcastreeksen die gemaakt worden binnen hogescholen en onderzoeksinstellingen, zoals Hogeschool Inholland: https://www.inholland.nl/podcast/. Als onderwijskundig expert kun je denken aan een eigen *podcast-* en/of *webinar(*reeks) waarin je ingaat op de actuele thema's in de opleiding of instelling op het gebied van studievoortgang, motivatie, welbevinden van studenten en/of vernieuwende inzichten in het hoger onderwijs.

Dit document is de handreiking voor onderwijskundige professionals van het onderzoeksproject *Kennisbenutting door docenten in het hoger onderwijs*. De handreiking is geschreven door het Kohnstamm Instituut in opdracht van de Expertgroep Toegankelijkheid Hoger Onderwijs (ETHO). De Expertgroep is ingesteld op voorspraak van de Tweede Kamer en wordt gefinancierd door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. De ETHO is ondergebracht bij het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO).

Kijk voor alle bijbehorende publicaties op Onderwijskennis.nl

Auteurs:	Marianne Boogaard en Esmée Lalihatu (Kohnstamm Instituut) ETHO/NRO: Laura van der Aar, Naomi Groten-huis, Rick Wolff, Sebastiaan Steenman
Tekstredactie:	mmv Belle Jansen (Leela Words)
Publicatiedatum:	8 juli 2024
Referenties:	**Boogaard, M., & Lalihatu, E. (2024).** *Kennisbenutting door docenten in het hoger onderwijs. Een handreiking voor onderwijskundige professionals.* **Amsterdam: Kohnstamm Instituut. In opdracht van Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO).**
Beeldmateriaal:	Shutterstock
Vormgeving:	Kiwico

NRO NATIONAAL REGIEORGAAN ONDERWIJSONDERZOEK

KOHNSTAMM INSTITUUT

Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek
Bezoekadres
Laan van Nieuw Oost Indië 300
2593 CE Den Haag (Gebouw Java)

E-mail:	**info@nro.nl**
Telefoon:	**070 344 05 51**

Houd ons in de gaten via onze kanalen:

nro.nl/nieuwsbrief
@Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek